

Dei reverentia ad officium perrexit, et devote audi-
vit: sed immensum noctis gelu adeo ejus membra
diriguit et corpus afflixit, ut postmodum lecto de-
cumberet ægra. Superveniente autem apparitionis
die, iterum languida missam audivit, et iterum le-
cto decubuit. Cumque abbas ab ea recederet, ipsa,
ejus precibus fidens, pallia vestesque sacras, argen-
tea vasa, nec non et crucem sanctam gemmis orna-
tam, ei pia Dei cultrix donavit. Adveniente autem
quadagesimali jejunio, cum, infirmitate debilis, je-
junare contenderet, astantes episcopi contradicunt,
decernentes, ut potius jejunium eleemosynarum lar-
gitione persolveret. Succrescente vero languore, ec-
clesias Dei, maxime Canusinam, prædiis amplificare
studens, ei multa donavit. Famulos suos innume-
ros post ejus mortem ingenuos esse jussit. Ante
domum quoque in qua ægra lecto jacebat, ad Dei
honorem sub titulo apostoli Jacobi Zebedæi eccle-
siam jussit fabricari, quam etiam paramentis ditavit
et agris, quam dedicavit adhuc ea vivente episco-
pus Reginus. Cumque laboraret in extremis, idem
episcopus Reginus corpus Dominicum ei tradidit,
mittens in ejus manibus crucem Christi; quam dum
bajularet, et in ea crebra figeret oscula: Oro, in-
quit, te, Christe, quem semper colui, semper amavi,
ut sordium mearum digneris mundare piacula. Post
hæc sanctum accipiens sacramentum, corpus Christi
scilicet reverendissimum, ait: Tu spes mea unica
et singulare refugium, quæso me salvam digneris
suscipere, et hæc dicens migravit ad Dominum,
anno humanatæ Divinitatis 1115, vigesima quarta
die Julii, ætatis autem suæ anno 69, qui fuit annus
imperii Henrici V octavus, in sede apostolica præsi-
dente Paschali hujus nominis II, Philippo hujus no-
minis I regnante Francorum rege.

CAPUT XVIII.

De ejus sepulturæ opinione.

De sepultura hujus comitissæ Mathildis nulla ex-
presse historia continet, quam invenerim. Videtur
tamen manifeste quod apud Canossam tumulata non
sit. Compiler enim supradictæ Historiæ, a quo
hæc sumpta sunt, in carmine quo ejus mortem de-
plorat, orat S. Apollonium Canusini oppidi patro-
num, quod, licet injustum sit ut ipsa comitissa
suum in ejus ecclesia sepulcrum habere respuerit,

A ubi et progenitores ejus quiescunt, quia tamen sem-
per eum devote coluit, ante pium regem pro ea ve-
niam deprecetur; non tamen scribit in quo loco
fuerit tumulata. Verum tamen mausoleum ostendi-
tur in monasterio S. Benedicti de Padolirone Man-
tuanæ diœcesis, a quodam Tedaldo Bonifacii patre
genitoris comitissæ juxta Padum fundato, quod a
Mantua decem milliariis distat, in quo dicitur et
creditur tumulata. Est enim grandis arca lapidea,
ex candidissimo ac limpidissimo alabastro, quæ ob
ejus memoriam in magna reverentia servatur. Ipsum
quidem cœnobium ab avo ejus constructum ampli-
simum dotavit possessionibus, et aureis argenteis-
que vasis et palliis ac etiam paramentis pretiosissi-
mis ditavit pariterque decoravit. Ibi etiam libellus
habetur in thesauris reconditus, argento redimitus et
auro, in quo hæc Historia metricè est descripta. Hæc
etiam comitissa, ut scribitur in Chronicis, cum ampli-
simum abundaret possessionibus, et filio hærede
careret, totum patrimonium suum super altare sancti
Petri obtulit, et Dei ecclesiam sanctumque Pe-
trum sibi fecit hæredem. Quod patrimonium hodie
dicitur patrimonium S. Petri, quod est a Radicafano
usque Cezanum (959).

Explicit Historia memorandæ comitissæ Mathildis.

Anno Dom. 1445, die 9 mensis Augusti, qui est
vigilia S. Laurentii post vesperas, translatum olim
corpus magnæ et nobilissimæ comitissæ Mathildis,
imperialis generis, quæ fuit præcipua et singularis
dotatrix hujus monasterii S. Benedicti de Padolirone,
post patrem suum Bonifacium marchionem, et post
avum suum Thedaldum marchionem et fundato-
rem hujus monasterii, quod prius steterat super
octo columnas in ingressu ecclesiæ inter primam et
columnam secundam, a sinistris ipsius ecclesiæ,
quoniam jam pro magna (mole) ipsæ columnæ octo
fractæ erant: et collocatum fuit ulterius in sinistris
juxta parietem ecclesiæ ex latere tumbæ S. Simeonis;
aperto prius tumulo ad certificationem veritatis
coram reverendo domino Guidone de Gonzaga
reædificatore ipsius monasterii, et domino Eusebio
abbate ipsius monasterii, ac conventu ejusdem mon-
asterii et multis aliis; et comperto eodem corpore
integrali, unico, ac femineo, et coram eis clauso: et
D est juxta altare S. Justinæ.

DE AUCTORE SEQUENTIUM OPUSCULORUM.

(GRETSERUS, Opp. tom VI, pag. 25.)

Manuscriptus codex cathedralis ecclesiæ Ratisbonensis auctorem vocat *Bernalaum*. Suspicio illum esse
de quo hæc Trithemius in lib. De illustribus viris Germaniæ, et in catalogo scriptorum ecclesiasticorum:
Bernoldus presbyter Ecclesiæ Constantiensis in Suevia, natione Teutonicus, vir devotus, et in Scripturis SS.
studiosus, et eruditus, atque in disciplina sæcularium litterarum sufficienter instructus, ingenio clarus, et
compus eloquio, reliquit studii sui nonnulla opuscula, quæ tamen ad notitiam nostræ lectionis minime vene-
runt, etc. Claruit temporibus Henrici IV, 1060. Hæc Trithemius.

(959) Ceperanum.

Nec refert quod apud Trithemium legitur *Bernoldus*, in nostris vero codicibus *Bernaldus*, quia unius litteræ discrimen censeri non debet facere discrimen personarum; præsertim si cætera consonent, ut hic certe consonant. Quid quod Bernaldus seu Bernoldus noster esse videtur Bertoldus presbyter Constantiensis, qui edidit Chronicon rerum gestarum post obitum Hermanni Contracti, Henrico IV Romanum imperium gubernante, ab anno Domini 1054 usque ad ejus sæculi finem, annis continuis xvi? Nam ipsemet Chronici illius editor Bertoldum nominat, non nisi ex Cuspiniani auctoritate; et, quæ Trithemius de Bernoldo scribit, hæc iste ad Bertoldum refert. Et quam parva est differentia inter hæc tria: *Bernaldus*, *Bernoldus*, *Bertoldus*. Nam, quod aliqui videntur mutasse in *Bernardum*, id longius paulum a vera orthographia distat, etsi nec tanta est varietas quæ in nomine litteris tam affinis constante non poterit accidere.

Fuisse autem Bernaldum, seu Bernoldum istum causæ Gregorii VII, hoc est causæ legibus divini humanique juris consentaneæ, addictissimum, manifestum sit tum ex his quas modo vulgamus lucubracionibus, tum ex Chronico illius, ubi Gregorium VII semper ut virum sanctum, sicut revera erat, prædicat; et adversarios ejus meritis insectationibus prosequitur, ita ut hæretico editori bilem propemodum ob hæc causam moverit.

Bernardus ille, ad quem exstat primus tractatus Bernaldi, et præsertim duæ aliæ ejusdem Bernaldi ad eundem Bernardum, et una Bernardi ad Bernaldum, alius non fuit quam is de quo Trithemius hæc in libro De viris illustribus Germanicæ, et in catalogo scriptorum ecclesiasticorum: *Bernardus monachus cænobii S. Viti, Corbeiensis in Saxonia ordinis S. Benedicti, vir in divinis Scripturis studiosus et eruditus, atque in secularibus litteris sufficienter doctus, ingenio subtilis et clarus eloquio, carmine peritus et prosa. Scripsit nonnulla ingenii sui opuscula, quibus nomen suum posteris notum fecit. Ad Hartwicum (in Chronico Bertoldi vocatur Hartungus) Magdeburgensem archiepiscopum, edidit volumen, luculento quidem sed amaro sermone, contra Henricum IV regem sed tertium imperatorem; in quo clare patet quam gravis et odiosus fuerit idem Henricus Saxonibus. Scripsit præterea multas et varias epistolas, etc. Claruit ejusdem Henrici IV temporibus, anno Domini 1070, et varia composuit. Hæc Trithemius.*

Antequam profiteretur vitam monasticam, magister scholarum Constantiensium fuerat, ut testatur ipse Bernaldus seu Bernoldus in Chronico suo: Anno 1088, *Bernardus Constantiensium magister scholarum, vir eruditissimus, in causa S. Petri ferventissimus, in Saxonia (nimirum in monasterio Corbeiensi), sub monastica professione migravit ad Dominum.* De eodem Bernardo idem Bernoldus, anno 1091: *Bernardus quoque Constantiensis magister scholarum, cujus obitum supra notavimus, multa nobis sui ingenii monumenta reliquit, multaque pro Catholicis contra schismaticos sui temporis elegantissime scripsit.* Et post multa alia, quæ supra in Apologia pro Gregorio VII testimonio decimo nono recitavimus, deque Bernardi hujus nimio zelo, eo usque progressu ut excommunicatorum sacramenta valere negaret, subdit Bernaldus: *Cæterum, si quis plenius hæc nosse desiderat, scriptum cujusdam ad eundem Bernardum de eadem questione directum diligentissime perlegat; in quo testimonio SS. Patrum evidentissime docebitur quid sancti Patres de illa questione censuerint sentiendum.* Quis est ille quidam, cujus scriptum antidoti loco citat Bertoldus seu Bernoldus, nisi ipsemet Chronici illius scriptor et auctor? Quod est hoc scriptum, nisi primus tractatus De sacramentis excommunicatorum ad Bernardum destinatus, quem etiam præceptorem appellat? Cui adde Apologeticum pro decretis Gregorii VII et epistolam ad Bernardum, quam infra invenies, in qua refellit epistolam Bernardi, quatenus a veritate abibat; ut proinde nullum amplius de Bernaldo qui scribit, et de Bernardo ad quem scribit, dubium supersit.

Eisengrinus in Catalogo testium veritatis profert alium Bernardum monachum S. Blasii, in eodem argumento adversus schismaticos versatum; sic enim scribit: *Bernardus monachus de S. Blasio natione Germanicus, vir sacrarum litterarum studiis doctus, et in primis eruditus, ingenio clarus, ac disertus eloquio, fidei propugnator acerrimus, princeps suæ ætatis philosophorum sacrarumque litterarum doctor subtilissimus, scripsit apologeticæ orationes contra schismaticorum objectiones ad Adelbertum Spirensem præpositum; in quibus præcipue defendit quod ipse et alii monachi S. Blasii merito ab excommunicatis abstineant. Circumfertur et ejusdem de lege excommunicationis epistola ad Adelbertum Argentinensem præpositum. De eadem quoque re epistolæ duæ ad Rechonem quemdam, et plura alia scripturarum ejus monumenta Ecclesiæ Dei profutura. Hæc ille.*

Adjungit Epitome Gesnerianæ Bibliothecæ: *Ad Paulinam de emptione ecclesiarum epistola. Epistola ad quemdam sacerdotem de Othonis episcopi Constantiensis rejectione, et alterius in locum ejus substitutione. De officio presbyterorum, ad fratres in Rellenbach. Ad Uvalterum sacerdotem tractatus de solutione juramentorum. Ad reverendiss. antistitem Gebhardum de excommunicatorum ordinatione, et salute parvulorum, qui ab excommunicatis baptizati sunt, et aliis quibusdam ad concilium proxime futurum pertinentibus. Fleruit circa annum Domini 1066.*

Testatur eadem Epitome hunc Bernardum in V. C. vocari Bernaldum. Et ubi de Bernoldo agit, sic loquitur: *Bernoldus presbyter Ecclesiæ Constantiensis scripsit ordinem Romanum lib. 1, et alia. Vixit anno 1060. Forte hic est Bernaldus de S. Blasio.* Sed probabilius est non esse. Nam Eisengrinus Bernoldum Constantiensem distinguit a Bernardo de S. Blasio. Et nusquam ulla exstant vestigia quod Bernoldus seu Bernaldus, cujus nunc scripta vulgamus, monasticam vitam professus fuerit. Quid si isti ex Bernardo nostro monacho Corbeiensi, prius magistro scholarum Constantiensium, cudiissent nobis monachum S. Blasii? Nam, si quis talis existit, qui factum ut fugeret Trithemium, qui nullum Bernardum de S. Blasio agnoscit, sed, solum Bernaldum presbyterum, et Bernardum Corbeiensem? Et cur nullus Bernardus Corbeiensis apud Eisengrinum comparet, sed solus Bernardus de S. Blasio, et Bernoldus presbyter Constantiensis, etsi in Epitome Gesneriana comparet Bernardus Corbeiensis? Sed parum interest: licet quis tres diversos fuisse statuat, dummodo Bernardum seu Bernaldum de S. Blasio cum nostro Bernoldo seu Bernaldo non confundat.

Cæterum Adalbertus, qui cum Bernaldo duas epistolas ad Bernardum Constantiensium scholarum magistrum et postea monachum Corbeiensem misit, non videtur esse alius quam ille de quo Bernaldus ipse in Chronico: *Doctor Adalbertus, facto verboque disertus, jam xxx annis mundo crucifixus, et in fine ad evangelicam perfectionem perductus, migravit ad Dominum tertio Nonas Decembris, nempe, anno Domini 1079.*

Alboinus, ad quem Bernaldus aliquot epistolas scribit, adeo placuit Illyrico ut eum inter testes Lutheranae veritatis posuerit in suo catalogo: *In fragmentis Aventini, inquit Illyricus, invenio Alboinum quemdam, admodum doctum virum, qui ante cccc annos vixit, defendisse conjugium sacerdotum.* Scilicet quisquis castitati, seu continentia, et apostolicæ sedis sanctionibus adversatur, is derepente vir doctus et pius in Illyrici schola edicitur, etiam absque doctrina et pietate, aptusque est, testari veritatem, sed Lutheranam et

Calvinianam; nam Alboinum fuisse non doctissimum satis testantur ejusdem *male toructa epistolae*, ut merito a Bernaldo appellantur. Sat praefationis. Jam opusculorum indicem subjiciamus, et postea Bernaldum ipsum audiamus.

INDEX OPUSCULORUM BERNALDI CONSTANTIENSIS PRESBYTERI.

- I. *Tractatus De sacramentis excommunicatorum*, A juxta assertionem SS. Patrum.
 II. *Apologeticus De excommunicatione facta a Gregorio VII.*
 III. *Synodus Romana sub Gregorio VII.*
 IV. *Epistola I Bernaldi ad Alboinum de cælibatu sacerdotum.*
 V. *Responsio Alboini ad præcedentem epistolam.*
 VI. *Responsio Bernaldi ad Alboinum.*
 VII. *Secunda Bernaldi responsio ad Alboinum.*
 VIII. *Secunda responsio Alboini ad Bernaldum.*
 IX. *Tertia responsio Bernaldi ad Alboinum.*
 X. *Epistola reconciliatoria Alboini cum Bernaldo*
 XI. *Apologeticus Bernaldi pro decretis Gregorii VII, factis in Romana synodo.*
 XII. *Epistola Adalberti et Bernaldi ad Bernardum magistrum scholarum Constantiensium de sacramentis excommunicatorum.*
 XIII. *Responsio Bernardi ad præcedentem epistolam.*
 XIV. *Alia Adalberti et Bernaldi ad Bernardum epistola.*

BERNALDI PRESBYTERI

TRACTATUS DE SACRAMENTIS EXCOMMUNICATORUM

JUXTA ASSERTIONEM SANCTORUM PATRUM

Nunc primum editus ex bibliotheca admodum reverendi ac nobilis capituli ecclesiae cathedralis Ratisbonensis.

Religiosissimo sacerdoti ac prudentissimo præceptorum BERNARDO, jam ipsius regis cubiculum (960) ingresso, BERNALDUS solo nomine presbyter, non moribus, devotissimæ orationis atque servitii certitudinem.

De sacramentis excommunicatorum, unde jam dudum ante multos annos multa ad invicem scripsimus, nec tamen eo tempore aliquam certitudinem invenire potuimus, tandem quid Dei clementia parvitas nostra invenerit vobis libet intimare, vestroque examini præsentare. Non enim jam modo, ut quondam, vestri examinis censuram subire timemus sed optamus, qui olim manum nostram ferulæ vestræ in scholis multoties subduximus (961).

Sententiæ sanctorum Patrum de sacramentis quæ extra Ecclesiam catholico more fiunt diversæ repertiuntur; quarum quædam eadem penitus annullare videntur, quædam autem, etsi recipi ea prohibeant, non tamen prorsus eorum confectionem denegant. Nam beatus Leo papa primus (*epist.* 75, *decr.* 2, p. c. 1, q. 1, c. 69) scribens Leoni Augusto de Alexandrino Timotheo excommunicato: *Manifestum est, inquit, per crudelissimam insanissimamque vesaniam [sævitiam] (in Alexandrina sede) omne illic cælestium sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificii oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, et*

B *parricidalibus manibus [impiorum] omnia se subtrahere mysteria.*

Item B. Innocentius papa (*epist.* 27) scribens omnibus episcopis de ordinationibus extra Ecclesiam, asserit dicens: *Qui honorem amisit, honorem dare non potest; nec ille aliquid accipere, quod nihil in dante remansit quod ille posset accipere.* Acquiescimus, et verum est quia quod non habuit dare non potuit. Damnationem ergo quam habuit, per pravam manus impositionem dedit. Item beatus Pelagius papa Joanni patricio scribens: *In schismate, inquit, non [consecratur, sed exsecratur episcopus.* Item S. Gregorius papa (962) primus de ordinatione Maximi Salonitani episcopi præsumptoris scribens: *Quam rem, inquit, nos nullo modo possumus dicere consecrationem, quod ab excommunicatis celebrata est. Hæc nimirum sententiæ videntur sacramenta excommunicatorum proscribere; cum per manus eorum non consecrationem, sed damnationem et exsecrationem administrari pronuntiant.*

Sunt autem aliæ, quæ et extra Ecclesiam sacramenta posse confici affirmant. Sicut illud B. Anastasii papæ ad Anastasium imperat. de sacramentis Acacii (*epist. unica, sub finem*): *Ideo hic (Acacius), cujus nomen dicimus reticendum, male bona ministrando, sibi tantum nocuit. Nam inviolabile sacramentum scholarum magistri, postea monachi Corbeiensis.*

(960) Quia monasticum ordinem Corbeie amplexus fuerat.

(961) Bernaldus discipulus Bernardi Constantien-

(962) S. Gregorius Magn. lib. III, *epist.* 20, ubi sic